

GÖRÜŞLER

21. YÜZYILDA ÇOCUK PSİKİYATRİSİ: ÇOCUĞUN KENDİ ÖYKÜSÜNDEN TOPLUMDAKİ ÇOCUKLARIN ÖYKÜLERİNE*

Gordon Harper, MD**

Çeviren: Yasemen Işık***

20.yüzyıl biterken çocuk psikiyatrisinin yalnızca bu yüzyılın buluşu olduğuna inanmak güçtür. Kökeni hümanistik eğitime, öksüz ve fakirler için sığınak reformuna ve tanımlayıcı psikiyatrye dayandığı halde, bir dal olarak çocuk akıl sağlığı ve tıbbi bir disiplin olarak çocuk psikiyatrisi ancak 20. yüzyılın başlarında oluşmaya başlamıştır. Yüzyıl biterken çocuk psikiyatrisi tüm yararları ve kısıtlılıkları ile tıbbi bir anadal olmuştur. Dahamızın kuramsal ve uygulamalı yayınları, üst düzeyde klinik çalışmaları, eğitim programları ve mezunlar için sertifika programları bulunmaktadır. Bin yılın dönüşü nereden geldiğimize ve nereye yönelebileceğimize göz atmak için iyi bir zamandır.

1. Köklerimiz ve Aile Bağlarımız :

Hasta çocukların klinik tedavileri değişik ülkelerde değişik yollarla yapılır. Bu konudaki çalışmalar orta Avrupa'da erken gelişimle ilgilenen eğitimciler, pediatristler ve psikanalistler tarafından başlatılmıştır. Bu ülkelerde çocuk psikiyatrisi; halk sağlığı, çocuk esirgeme, özel eğitim ve pediatri ile bağlantılar kurmuştur. Amerika'da çocuk ruh sağlığı, Chicago'da ilk ergen kli-

niğini kuran ve yüzyılın birinci onyılında ilk çocuk rehberlik merkezini açan yenilikçiler tarafından oluşturulmuştur. İlginç olarak, Richmond'un da belirttiği gibi, bu olay bir grup sosyal girişimcinin bir mesleğin oluşumuna yol açtığı tek durumdur. Mahkemeye çıkmadan önce çocukları anlama konusunda Dr. William Healy görevlendirilmiştir. Çocuk psikiyatrisinin tıbbi ait olup olmadığı belirsiz olduğu erken bir dönemden sonra sarkacın yönü değişmiştir. 1960'larda çocuk psikiyatrisi tıbbi bir alan olmuş ve genel psikiyatrinin bir alt dalı haline almıştır.

2.Çocuğu Duymak ve Anlamak: Sessizler için Sesler

William Healy yorulmaz bir düzenleyici, kanunların dışına çıkan çocuklar için bir avukattır. Onun dile eklediği bir söz, "çocuğun kendi öyküsü", alanımıza temel bir katkı yapmıştır. Bu yolla erişkinler çocukların deneyimlerini dinleyecek ve bunlarla çocuğu anlamaya yöneleceklerdir. Healy ve çocuk ruh sağlığı alanında sesini duyuran diğer kişiler, kendi sözcüklerini çocuklara empoze ettiren ve kendi doğrularını çocukların da düşünmeleri gerektiğini savunan eski kuşaklardan ayrılmaktadır. Healy "çocuğun kendi öyküsü" diye adlandırdığı bir başlık altında Judge Baker vakfının klinik kayıtlarını düzenlemiştir. Bu yüzyılda diğer bir grup araştırmacı farklı gruplardan çocukları dinlemişlerdir. Bunlar tıbben hasta olan (Robertsonlar, Done

* Ankara'da 3-4 Aralık 1999'da yapılan 4. Ergen Günleri'nde sunulmuştur.

** Amerika Birleşik Devletleri Massachusetts Eyaleti Ruh Sağlığı Dairesi Çocuk ve Ergen Hizmetleri Tıbbi Koordinatörü, Children's Hospital Psikiyatri Kliniği eski direktörü, Boston.

*** Arş. Gör. Dr., Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara

Prugh), savaşta yeri değişen (Anna Freud ve Dorothy Burlingame), fakirlik ve sosyal değişimle karşılaşan (Robert Coles), şiddet ve cinsel taciz kurbanları olan (Terr ve Herman) ve son dönem hastaları olan çocukları kapsamaktadır. Anna Freud'un çalışması alanımızda diğer bir önemli geleneğin başlangıç noktasını temsil etmektedir. O, çocuğun öyküsü içindeki öyküyü dinlemiş, oyun ya da konuşmanın içinde ifade edilebilen ihtiyaçları önemsemiş ve en mantıksız ve uygunsuz görünen davranışın altında bir mantık aramıştır. Derinlik psikolojisinin kullanılmaya başlanması çocuk psikiyatrisini, yüzeyin altına bakamayan zihinsel eğitime yönelik akımların kaderinden kurtarmıştır.

3. Bilimsel Tanımlama, Sınıflandırma ve Uygulamaya Doğru :

Alanımızdaki tanımlama ve güvenilirlik çalışmaları, uygulayanların deneyimine dayanan bir gelenek olan hasta raporları ve hasta serileriyle başlamıştır. Tıbbın diğer alanlarında olduğu gibi, son yirmi yılda değerlendirme için objektif standartlar (DISC, SIDS-C ve DSM), tedavi ve uygulamalar için sistemik yaklaşımlar kullanılmaya başlanmıştır. Tanımlama yönünden -insan deneyimlerinin bir parçası olduğu halde daha önce farkedilmeyen sendromların tanımlanması dahil- Kanner'in infantil otizmi ve Asperger'in kendi adını taşıyan sendromu, hemen hemen aynı dönemlerde olan tanımlamalardır. Teoride Bowlby'nin etolojiden topladığı verilerle çocukların sistematik incelemesini birleştirerek oluşturduğu bağlanma kuramı ve Rutter'in çocuk gelişimi ve çocuk psikiyatrisindeki problemlerin analizini yapması dikkat çekicidir. Son on yılda tıbbın her alanında yeni eleştirel düşünce akımları ortaya çıkmış; çocuk psikiyatrisine eleştiriler, ilaç tedavileri konusunda olmuştur. Burns ve meslektaşları hem psikososyal hem de farmakolojik uygulamaları derecelendirmişlerdir. Çoğumuz, yüksek riskli ailelere bile uygulanabilen, çok sistemli tedavilerden (Henggler ve ark.) elde edilen sonuçlar ve bu çalışmalarda kullanılan metodlardan etkilenmişizdir. Henggler ve arkadaşları, çocuğun doğal çevresine

odaklanan ve çocuğun kendi gücünü temel alan sistematik ,ekolojik bazlı müdahalelerin geleneksel tedavi kadar veya ondan iyi olduğunu göstermiştir. Klinik çalışmalar ise yeni araştırmalar doğurmaktadır. Bazıları ciddi zihinsel bozuklukların gelişimindeki temel soruları hedef almaktadır. Cleveland'da, aile öyküsü ve semptomlarıyla bipolar bozukluk için risk altındaki çocuklarda duygudurum düzenleyicilerinin koruyucu kullanımını test etmek için kontrollü bir klinik çalışma yapılmaktadır. Aynı zamanda, gelecek onyılda, insan genomu projesi ve davranışsal genetikten elde edilenlerle çoğu hasta için tanıyı, risk değerlendirmesini ve tedaviyi değiştirecek bulguları göreceğiz.

4. Gelişimsel Psikopatoloji :

Alanımıza başka bir özel katkı, DSM gibi statik tanimsal sistemlerin sonuçlarına tepki veren gelişimsel psikopatoloji ile olmuştur. Cichetti ve Cohen'in belirttiği gibi gelişimsel psikopatolojide kaynak normal gelişimdir; deneyimin pozitif ve negatif sonuçları gözden geçirilmiştir ve çocuğun içsel ve dışsal etkilere uyumu tanımlanmış ve klinik sendromlarla ilişkilendirilmiştir. Gelişimsel psikopatolojiye önemli bir ilave Earls ve arkadaşlarının gelişimsel epidemiyolojideki çalışmasıdır. Bu çalışmada, alan çalışmalarından elde edilen veriler, sağlıklı veya bozuk gelişimin ortaya çıktığı gelişimsel yolları belirlemede kullanılmıştır. Chicago'da devam eden bir çalışmada, Earls ve ekibi çocukların sosyal ve anti-sosyal davranışlarının kaynakları üzerine uzunlamasına bir çalışmayı yürütmektedir. Bu ekip, fakirlik ve şiddetle büyüyen çocukların bile kendileriyle ilgilenebilen komşu erişkinlerden yararlanabileceğini göstermiştir.

5. Toplumda Çocuk Ruh Sağlığı :

Bu yüzyılda çocuk psikiyatristleri birçok yoldan, hastalarının yaşadığı toplumla bağlantı kurmuşlardır. Amerika'daki çocuk rehberlik hizmetleri çocukların yaşamlarındaki toplumsal kurumlarla, özellikle de okullarla bağlantı kurmada etkin olmuştur. 1960'lardaki toplum ruh sağlığı çalış-

ması , insanlara verilen hizmetleri toplum örgütlenmesine göre düzenlemeyi ve klinikleri insanların yaşadığı yerlere yakın yerleştirmeyi amaçlamıştır. Bu çabalara karşın çocuklar için ruh sağlığı servislerinin dikkat çekmesi, 1970'ler ve 1980'lerde gerçekleşmiştir. Toplumsal araştırmalar çocukların % 14' ünün bir bozukluğun tanınal ölçütlerini karşıladığını ve %4-6'sında duygudurum bozukluğu olduğunu göstermiştir. Tanı koyulabilen çocukların çoğu hizmet almamaktadır. Hizmet alanlara ise hizmetler bölünmüş şekilde belli aralarla verilmektedir. Bu durum farkedildiğinde "Bakım Sistemleri Hareketi" olarak adlandırılan sürekli, çocuk merkezli ve aile odaklı bir çalışma başlatılmış ve hizmet sağlamak için vakıf bağışları toplanmıştır. Başlangıçta bu küçük çaplı pilot çalışmalar yaratıcı olma ve daha geniş alanda kullanılabilme özelliği gösterdiyse de hizmet alabilenlerin sayısında beklenen artış hiçbir zaman sağlanamamış ve daha sonraki yıllarda sağlık hizmeti bütçesindeki değişimlerin kurbanı olmuştur. Sonraki 10 yılda bu sistemin prensiplerine dayanan yeni bir sağlık sistemi geliştirilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda çocuk psikiyatrisi başka bir yönden muayene odası dışına taşınmıştır: Klinik yardıma ulaşamayan ama gelişimsel sorunları olan çok sayıda çocuk fark edilip hizmet verilmeye başlanmıştır. Dünyada çocukların %90'ından fazlası bir çocuk psikiyatristini göremeyecekleri topluluklarda yaşamaktadırlar, bunların arasında bir çocuğun karşılaşılabileceği en kötü olaylarla (doğal afetler, şiddet ve cinsel taciz, kavgaya veya cinayete zorlanma, evsizlik, gibi) karşı karşıya gelen birçok çocuk vardır: Çocuk psikiyatristleri bu noktada çözüm bulmak için çeşitli yollar geliştirmişlerdir. Örneğin, mülteci ruh sağlığı bir özel alan olmuştur. Geçen yıl Stokholm'daki "International Association of Child Psychiatry and Allied Professions " toplantısında çoğu sunum; travmaya uğramış ve yer değiştirmiş çocuklara yardıma yönelik çabalardan bahsetmiştir. Bir kısmı mülteci kamplarındaki girişimleri vurgularken, bir bölümü daha iyi anlamının daha etkili girişimlere yol açabileceğini umarak travma ve sekelinin psikobiyolojisini çalışmıştır. Bir grup ise düşman toplumlardan gelen grupları eşleştirmiş

ve ilişkilerini güçlendirip birbirlerini anlamalarını sağlamaya çalışmıştır. Başka klinisyenler tarafından da değişik türdeki şiddetin çocuklara verdiği hasarın korkunçluğu farkedilmiştir. Şiddetin sınırlarının çocuklar üzerinde sınır tanımadığı bilinciyle çocuk psikiyatristleri ve diğer klinisyenler çatışmanın şiddet dışı çözümü ve çocukları savaşa karşı korumak için öncü olmuşlardır. Çocuklar hakkında kamuoyunun görüşleri değişmiştir ve şiddete uğrayan çocuklar yaygın ortamlarında gösterilmeye devam edilirse daha da değişecektir. Daha önce kamu tartışmalarında sesi çok az duyulan çocukların gereksinimlerine dikkat çekme çabaları 'Çocuk Hakları Üzerine Uluslararası Kongre'nin ilanı ve çoğu ülke tarafından onaylanmasıyla desteklenmiştir.

6. Kamu Politikası ve Çocuk Gelişimi :

Kamu politikası çocuklara yönelik toplum değerlerini, çocuk gelişimine yönelik kamu bilgisini, değer ve bilgilerin politika ve uygulamaya yönlendirilmesini kapsar. Çocuk psikiyatrisi özel bir dal olduktan sonra çocuk gelişimi politikacılar tarafından da ilgi görmüştür. Amerika'da bu yüzyılın ilk on ayında Theodore Roosevelt'in himayesinde çocuklar üzerine Beyaz Saray'da konferanslar yapılmıştır. Amerika'da çocuk gelişimi bilgisinin kamu politikasına dönüştürülmesine en iyi örnek "Head Start" programıdır. Gelişimsel risk altındaki yoksul çocuklar için olan bu program erken eğitim, tıbbi bakım ve diş bakımı, beslenme ve ailelere çocuk gelişimi eğitimini sunmaktadır. Bu programın yaratılması ve uzun süre devamı sonucunda o zamana kadarki en etkin sonuçlar alınmıştır. 15-20 yıllık izleme çalışmaları da programın başarısını kanıtlamıştır. Uzun dönemdeki benzer etkiler, hemşirelerce risk altındaki yenidoğanlara yapılan ev ziyaretlerinde de gösterilmiştir. Bu örnekler bizi, Erikson'dan esinlenerek " üretken " diye adlandıracağımız yeni bir kamu politikası açısından uyarıaktadır. Erikson, üretilen ve nesillerin devamı için gerekli yaratıcı bir ilgiden söz etmiştir. Üretkenlik kavramının ifade ettikleri her dilde bir 'teşvik' ifade ediyor diye düşünmekteyim. Üretken bir kamu politikası neye benzer? Özetle, her

evrede ailelerin çocuğun gelişimsel potansiyelini farketmelerine yardım etmek, gelecek neslin zengin deneyimli erişkinleri olmalarına yardım etmek ve onları gelişimsel tersliklerden korumaya çalışmaktır. Bu listeye çocuk psikiyatristleri daha çok şey ekleyebilirler

7. Çocuk Psikiyatrisinin İkinci Yüzyılı:

Çok merkezli bir yapılanması olan ve gelecekte çok daha fazla katılımı olacak bir dal için gelecek yüzyılda tek bir modelin yeterli olmayacağını düşünüyorum. Bunun yerine çocuk psikiyatrisinin ilgi ve çalışmalarının birçok merkezle bağlantılandırıldığı bir modeli uygun bulmaktayım. Bu, klinik uygulama, birinci basamak hizmetlerle liyazon, eğitim ve çocuk refahı, çocuk ruh sağ-

lığına yönelik halk sağlığı, özellikle yüksek risk altındaki toplumun değerlendirilmesi ve kamu politikası oluşturulmasını kapsayabilir. Bunların her biri araştırma ve uygulamayı gerektirmektedir. Tüm alana üç farklı yönden bakılabilir: Bilimsel tıp, çocukların güncel bilgisi ve çocuklara yaklaşım, çocukların seslerini duyurdukları kendi deneyimleri. Çocuklarla yaptığımız her çalışmadan, çocukların bilgisini ve insanların beraber çalışma becerisini geliştirmelerine yardım etmek, önceden duyulmayan seslerini duymak ve çocuklara saygı duyma yaklaşımı geliştirmek gerektiği sonucuna vardık. Bunlar bize çocuklarla, anne babalarıyla ve toplumdaki diğer kişilerle çalışmada, her çocuğun öyküsünün onun tüm güçlerini farketmenin öyküsü olacağını anlamada yardımcı olacaktır.